

Onsdagen den 19 novemberOnsdagen den
19 november 1975

Kl. 19.30

*Meddelande om
sammanträdet
torsdagen den 27
november*

§ 1 Meddelande om sammanträdet torsdagen den 27 november

Herr TALMANNEN:

Enligt från utskotten under hand inhämtade uppgifter torde de utskottsbetänkanden som föreligger till behandling under nästa vecka inte komma att föranleda så långa debatter att det motiverar anordnande av två arbetsplena. Med ändring av den preliminära planen blir kammarens sammanträde torsdagen den 27 november därför ett bordläggningsplenum. Därvid besvaras ett stort antal frågor och interpellationer. Tidpunkten för sammanträdets början, kl. 12.00, behålls därför oförändrad.

*Medborgarför-
säkring och med-
borgarbidrag*

§ 2 Medborgarförsäkring och medborgarbidrag

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:10 med anledning av motioner om en allmän medborgarförsäkring och om medborgarbidrag.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Debatten kring ett utbyggt och bättre system för grundtrygghet är inte ny. Vi har från centerns sida drivit den här frågan under en lång följd av år. Jag vill nu gärna erkänna att vi är glada över att regeringen tillsatt den utredning som vi länge efterlyst.

Det avsnitt av utredningens direktiv som berör behovet av bättre samordning av det nuvarande systemet finns det ingenting att invända mot. Däremot tycks direktiven begränsa utredningens möjligheter att förutsettingslöst pröva olika modeller till en utbyggd grundtrygghet.

Det vore olyckligt om utredningen skulle styras av den rätt ytliga analys av olika former av ekonomisk minimigaranti som utförts av den socialpolitiska bidragsutredningen inom socialdepartementet. Om den utredningens rapport i detta avseende skulle bli vägledande för den tillsatta parlamentariska utredningens arbete, får denna stora svårigheter att ta det helhetsbegrepp på de framtida trygghetsfrågorna som så många länge väntat på. Det är av det skälet som vi från centerns sida fogat ett särskilt yttrande till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10.

Den socialpolitiska bidragsutredningen medger att man endast lagt vissa synpunkter på de olika modeller till allmänt grundbidrag som redovisats i rapporten. Det är alltså inga djupare och mera ingående studier som man utfört. Det visar bl. a. det faktum att man i sina kalkyler inte

Onsdagen den
19 november 1975

*Medborgarför-
säkring och med-
borgarbidrag*

tagit med alla de kostnader som faller bort från samhällets utgiftssida vid t. ex. införandet av ett allmänt folkbidrag.

När man utelämnar så stora kostnadsposter som barnbidrag, socialhjälp, bostadstillägg och studiesocialt stöd utgör, så blir givetvis den ekonomiska bilden missvisande. Varför redovisar man inte de ekonomiska vinster som ligger i en förenklad administration? Utredningen medger att dessa vinster kan uppnås men avstår från att beräkna dem. Lika obegripligt är det att man inte sökt uppskatta de inkomster som samhället får genom att folkbidraget beskattas. För en stor del av inkomsttagarna kommer 70 å 80 % av detta grundbidrag att gå tillbaka till samhället i form av skatteintäkter. Det är heller inte självklart att barnbidraget i folkbidragets form måste höjas med 300 å 400 %. En fördubbling av barnbidraget skulle t. ex. ge barnfamiljerna en väsentligt högre standard.

Utredningens slutsatser i vad det gäller att med olika modeller skapa ett bättre grundtrygghetssystem har tillkommit på alltför lättvindiga grunder. Därför hoppas jag innerligt att utskottets bedömning av utredningens direktiv är riktig och att de ger möjligheter att pröva och föreslå långtgående förändringar av trygghetssystemet i syfte att uppnå en bättre grundtrygghet för alla. Om vi är överens om att skapa detta heltäckande trygghetssystem räcker det inte med att förbättra samordningen av de många och rätt splittrade former av försäkringar och bidrag som vi har i dag. Det krävs någon form av grundtrygghetssystem, om det sedan skall kallas för en utbyggd socialförsäkring eller garanterad minimiinkomst har mindre betydelse. Huvudmålet måste vara att åstadkomma en omfördelning, där de sämst ställda får det väsentligt bättre.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Motioner om en medborgarförsäkring och om medborgarbidrag har varit föremål för riksdagens behandling i en lång följd av år. Förslag i den riktningen har tidigare avslagits av riksdagen, och även i år föreslår utskottet att motionerna skall avslås.

När det gäller folkpartimotionen av herr Hörberg, 1975:1203, vari föreslås att frågan om ett allmänt medborgarbidrag blir föremål för utredning, ställer sig utskottet, i varje fall dess majoritet, skeptisk. De fördelar som förs fram i motionen är säkerligen mycket diskutabla. Om man skulle följa motionärens förslag om ett grundbidrag på t. ex. ett basbelopp, måste man ändå införa påbyggnadsanordningar i princip enligt samma system som vi nu har, om man vill ge den enskilde medborgaren ett så gott skydd som möjligt.

När utskottet även i år avstyrker motionsyrkandet kan vi stödja oss på socialpolitiska bidragsutredningen som har avlämnat sin rapport om kartläggning av samordningsfrågor i det socialpolitiska bidragssystemet.

I rapporten har utredningen berört frågan om ett allmänt folkbidrag och liknande former av minimistandard för alla medborgare, men avvisat tanken på att införa någon sådan bidragsform. I fråga om ett allmänt folkbidrag har utredningen konstaterat att ett sådant inte är ekonomiskt

geromförbart. Utredningen anser i stället att man i fortsättningen bör inrikta sig på en samordning av nuvarande bidragssystem. Dessa synpunkter delas av utskottsmajoriteten.

Den parlamentariska utredning som riksdagen begärde förra året och som skulle få i uppdrag att göra en samlad översyn av det socialpolitiska bidragssystemet har nu tillsatts och påbörjat sitt arbete. Denna översyn får visa om och på vilket sätt det kan vara möjligt att få till stånd en samordning. Visar det sig möjligt att åstadkomma förenklingar, förbättringar och större överskådlighet, är det väl ingen som har någonting emot detta. Men därifrån och till frågan om en allmän medborgarförsäkring är steget, såvitt jag kan förstå, mycket långt.

När det klagas över att våra skatte-, socialförsäkrings- och bidragssystem är så svåröverskådliga och besvärliga att många bidragsberättigade går miste om sina rättigheter, vill jag nog påstå att detta är en sanning med viss modifikation. Vi har ju ändå samhällsorgan som är beredda att stå allmänheten till tjänst. Många av bidragsformerna är samordnade till försäkringskassorna som lämnar en god information och där det är lätt att erhålla upplysningar i olika sammanhang.

Även om de tankegångar som förs fram i motionen och de två särskilda yttrandena har ett visst intresse, tycker jag ändå att de inte är tillräckligt intressanta för att prövas särskilt i utredningssammanhang. Den tillsatta utredningen har vida direktiv, och det får bli utredningens sak att pröva och avgöra vilka vägar man skall beträda i detta sammanhang.

Det talas här om minimistandard och grundtrygghet. Det låter kanske bra, men jag har inte riktigt klart för mig vad som åsyftas och hur långt man vill gå. Om man skall skapa en grundtrygghet för alla medborgare i form av ett allmänt bidrag, som skulle utgå till alla oavsett behovet, måste det bidraget vara ganska högt om det verkligen skall ge god grundtrygghet. Då blir det fråga om så stora belopp att man måste ställa sig frågan om detta skulle vara realistiskt. Jag tror inte att så är fallet.

I fp-motionen anförs vissa exempel på vad ett medborgarbidrag skulle ersätta. Är det någon som tror eller ens kan begära att en arbetslös eller en som är sjuk skulle nöja sig med den minimistandard som man här tycks vara inne på, nämligen basbeloppet? Vi måste alltså ändå ha en hel del försäkringar kvar: arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring, arbetskadeförsäkring osv. Vidare måste vi ha kvar bostadsbidrag och mycket annat. Jag tror inte att man skulle vinna särdeles mycket på ett sådant här grundbidrag. Skulle det ha någon mening måste det vara så högt att kostnaderna skulle bli svindlande.

Socialpolitiska bidragsutredningen har beräknat kostnaderna för ett allmänt folkbidrag. Om medborgare över 20 år skulle erhålla ett bidrag på 10 000 kr. och om medborgare under 20 år ända ned till de nyfödda skulle få avtrappade bidrag ned till 2 500 kr. skulle kostnaderna belöpa sig till 72 miljarder kronor årligen. Till saken hör att inkomsterna under budgetåret 1974/75 låg på 73 miljarder kronor. Från den summan skall självfallet, som herr Andersson i Nybro säger, räknas bort en del bidrag

Onsdagen den
19 november 1975

*Medborgarför-
säkning och med-
borgarbidrag*

som redan nu utgår. Sifferuppställningen visar dock klart att väsentliga kostnadsökningar skulle erfordras om vi skulle införa ett medborgarbidrag som något så när skulle täcka grundkostnaderna för vederbörande.

Nej, jag tror att vi även i fortsättningen måste ha differentierade bidragsformer för att åstadkomma största möjliga utjämning inom ramen för tillgängliga resurser. Men detta är självfallet, herr talman, en fråga som den nu tillsatta utredningen får syssla med och i sinom tid lägga fram förslag om.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Jag vill påminna herr Karlsson i Ronneby om att utskottet i sin skrivning har tolkat direktiven så, att utredningen skall ha möjlighet att pröva ett grundtrygghetssystem som omfattar alla människor. Det är inte särskilt klokt att i ett så här tidigt skede säga av de förslag som utredningen bör pröva i sitt arbete. Jag tror dessutom att herr Karlsson drar felaktiga slutsatser av departementsutredningens rapport. I den medger man att man har gjort vissa ansatser till utvärdering av de olika modellerna till en minimiinkomst. Men det är bara ansatser. Det skulle vara djupt olyckligt om man utifrån denna rätt ytliga genomgång drar slutsatsen att det inte är möjligt att komma fram denna väg.

Det finns, det vill jag upprepa, ingen beräkning av de kostnader som på en rad områden faller bort för statskassan – barnbidragen, socialhjälp, studiesociala stödet och delvis även bostadstilläggen. Om man dessutom tar hänsyn till de ekonomiska vinster som ligger i ett administrativt förenklat system och till de skatteinkomster som följer med denna uppläggning är det fel att nu dra den slutsatsen att denna reform är omöjlig att finansiera. Om vi är överens om själva målsättningen i denna reformering av det sociala trygghetssystemet, om vi är överens om att täppa till luckorna och skapa ekonomisk grundtrygghet för alla, tror jag att problemställningarna blir rätt likartade oavsett om vi försöker gå vägen via en allmän socialförsäkring som omfattar alla eller via ett allmänt folkbidrag. Båda modellerna måste få en sådan inriktning att man bättre än f.n. kan omfördela resurserna till de sämst ställda i samhället. Det är här huvudproblemet ligger. Därutöver är det naturligtvis också fråga om ett administrativt enkelt system. I det avseendet har arbetsgruppen i socialdepartementet givit ett rätt högt betyg åt det allmänna folkbidraget och erkänt att det har klara administrativa fördelar.

Min förhoppning är alltså, herr talman, att man inte i detta tidiga skede, när utredningens arbete knappast har påbörjats, drar förhastade slutsatser.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Utredningens direktiv är ganska vidsträckta i den bemärkelsen, att vi skall röra oss över praktiskt taget hela fältet när det gäller samordningen av de olika sociala bidrag som nu utgår. Däremot framgår av direktiven att vi skall hålla oss inom de nuvarande ekonomiska ramarna.

Herr Andersson i Nybro påstår att jag sagt att bidraget skulle komma att uppgå till 72 miljarder kronor och att därmed tanken på ett medborgarbidrag är avsågad. Så är ingalunda fallet. Min personliga reflexion var att den nuvarande ekonomiska ramen för de sociala bidragen inte räcker för en sådan här uträkning. Det var detta jag ville visa när jag sade att ett medborgarbidrag på 10 000 kronor, som successivt nedtrappas, skulle innebära en utgift på 72 miljarder kronor. Jag tillade att man från denna summa givetvis måste dra de bidrag som nu utgår, men beloppet 72 miljarder kronor ger ändå en klar antydning om vilka fantastiska belopp vi i detta sammanhang rör oss med. Men utredningen skall undersöka hur en sådan här samordning kan ske.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Studiesocialt stöd vid sjukdom och handikapp m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:11 med anledning av motioner om förbättringar i det studiesociala stödet vid sjukdom och handikapp m. m.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11 behandlar bl. a. motion 1975:1195 av herr Gernandt och mig, i vilken vi påtalar att hörselskadade ungdomar på grund av sitt handikapp till övervägande del har väsentligt längre studietid än normalhörande. Hörselskadade ungdomar kan sålunda gå i gymnasieskolan även efter myndighetsålderns inträde. En icke ovanlig studiegång är tio år på statlig specialskola, som ibland tar in barn först vid åtta års ålder, ett år vid rehabiliteringsklinik och tre till sex års gymnasium. Den långa studietiden gör det ibland nödvändigt med ett års studieavbrott.

Enligt min mening måste man i större utsträckning än vad som nu sker beakta de hörselskadades behov av att vid gymnasiala studier erhålla ett samordnat studiesocialt stöd under såväl studietid som ferier.

Jag har full förståelse för önskvärdheten av största möjliga likformighet i utformningen av det studiesociala stödet, men man kan inte bortse ifrån att den grupp jag här talar för på grund av sitt handikapp i viss mån är diskriminerad gentemot dem som icke är handikappade. Jag anser därför att starka skäl talar för ett samordnat studiesocialt stöd för dessa hörselskadade ungdomar under hela studietiden – även efter 18 års ålder och under ferier – med hänsyn till den väsentligt längre studietid som hörselskadade på grund av sitt handikapp har jämfört med normalhörande.

Trots att jag anser att starka skäl talar för motionen avstår jag från att yrka bifall till denna med hänsyn till att utskottet anfört att de utredningar som nyligen påbörjats dels om samordningsfrågor i det socialpolitiska bidragssystemet, dels om det studiesociala stödet först måste avvaktas. Eftersom de frågor som avser ekonomiskt stöd till handikappade elever blir föremål för fortsatta överväganden, anser jag i likhet med utskottet att anledning inte finns att bifalla motionen 1195. Jag kommer givetvis att följa denna fråga i fortsättningen och ber att få återkomma om skäl därtill förefinns.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i detta utskottsbetänkande tar upp de handikappades situation i det studiesociala systemet. Två motioner önskar en samordning av studiestödet och sjukförsäkringen. Samtliga motioner utmynnar i krav på utredning eller översyn.

En statlig utredning och CSN har tidigare framhållit att de handikappades studiefinansiella situation bör utredas. Då de aktuella frågorna kommer att bli föremål för prövning inom studiestödsutredningen och den socialpolitiska samordningsutredningen, föreslår ett enhälligt utskott avslag på motionerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande nr 11.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 4 Rätt till sjukpenning vid förlust av idrottsinkomst

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:12 med anledning av motion om rätt till sjukpenning vid förlust av idrottsinkomst.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:76 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring att idrottsinkomster av i motionen omnämnt slag gav rätt till sjukpenning.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:76.

Reservation hade avgivits av herrar Hyltander (fp) och Olsson i Stockholm (vpk) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76 hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av lagen om allmän försäkring att idrottsinkomst kunde grunda rätt till sjukpenning i enlighet med vad i motionen anförts.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! På senare år har idrotten i Sverige kommit att utövas under alltmer professionella former. När det gäller stjärnidrottsmän kan ofta hela inkomsten för livsuppehållet utgöras av idrottsinkomster. Det vanliga är att idrottsmännen har en delinkomst av idrotten. Det innebär oftast att de uppbär en reducerad lön från det ordinarie arbetet.

Mot denna bakgrund förefaller det mig obegripligt att den ena inkomsten, alltså den från idrotten, inte är sjukpenninggrundande. Avgörande för om en inkomst skall ligga till grund för sjukpenning är om ett anställningsförhållande föreligger, dvs. om det finns två parter, en anställd och en arbetsgivare. Kriterierna för om anställningsförhållande föreligger är specificerade i åtta punkter.

För det första skall arbetstagaren utföra arbetet personligen och, för det andra, helt eller så gott som helt utföra arbetet själv. För det tredje skall han ställa arbetskraft till arbetsgivarens förfogande och för det fjärde vara knuten till arbetsgivaren och förhindrad att samtidigt utföra liknande arbete av någon betydenhet åt annan.

När det gäller punkten 4 kan man bara hänvisa till de kontrakt som föreligger för alla allsvenska fotbollsspelare och ishockeyspelare.

För det femte skall arbetstagaren vara underkastad arbetsgivarens kontroll och ledning och ha att följa dennes anvisningar i fråga om arbetets utförande, arbetsplats och arbetstider. Även detta stämmer helt in på idrottsmännen när det gäller matcher och matchtider. Möjligen kan det hända att någon misslyckas med en dribbling ibland, men han torde fortfarande vara kvalificerad enligt denna punkt.

För det sjätte har den anställda att i arbetet använda arbetsgivarens maskiner, redskap och råvaror. I detta fall är det fråga om idrottsutrustning och liknande.

För det sjunde gäller att arbetstagaren får särskild ersättning för direkta utlägg i arbetet – även detta stämmer helt in på idrottsmännen – och för det åttonde skall han ha åtminstone någon garanterad lön.

Såvitt jag kan se är alla dessa villkor uppfyllda när det gäller kontraktbundna idrottsmän. Spelarkontrakten är väldigt detaljerade och fastställer klart vad idrottsmännen har rätt till och inte rätt till. Spelarna har också ganska svårt att byta arbetsgivare – här gäller ettårskarens när man byter klubb, osv. Det kan nästan sägas att de är hårdare bundna till sina arbetsgivare än vanliga arbetstagare är.

I utskottsbetänkandet sägs att det finns fall uppe hos försäkringsdomstolen, där det skall avgöras huruvida inkomster från fotboll är att anse som inkomst av anställning. Under hänvisning till att sådana ärenden ligger hos försäkringsdomstolen menar utskottsmajoriteten att man inte behöver ta ställning. Jag måste säga att det är minst sagt ett dåligt argument. Det finns ingen som helst anledning att avvakta vad en domstol tycker i det här fallet, när saken är alldeles klar. Dessa inkomster borde vara sjukpenninggrundande och det är mycket lätt för riksdagen att nu uttala sig för det. Idrottsmännen själva ställer också starka krav på att

deras idrottsinkomster skall bli sjukpenninggrundande och berättiga till övriga sociala förmåner. De ser det som helt fel – och däri har de stöd från vpk och även från folkpartiet – att de under en följd av år skall offra en massa tid och få en viss inkomst för det och att den inkomsten inte ger rätt till sociala förmåner.

Ett argument emot kan möjligen vara att utgifterna för idrottsklubbarna ökar. Men det är inget hållbart argument därför att klubbarna borde ha råd med de utgifterna om de skall ha idrottsmän bundna med kontrakt på det sätt som de har. Dessutom ökar utgifterna bara skenbart för klubbarna. Det handlar ju om försäkringar, och på lång sikt torde idrottsföreningarna i själva verket tjäna på att teckna försäkring, även om de får betala avgifter till den. Det är ju så försäkringar fungerar.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm har utförligt redogjort för försäkringsprinciperna när det gäller idrottsmän som har betydande inkomster av sin idrottsutövning – utskottet har för sin del skrivit "en viss inkomst" – och i motionen har vi anfört att om "en väsentlig del" av inkomsten kommer från idrottsutövning så bör denna inkomst, som idrottsmannen betalar skatt på, också ge rätt till sjukpenning.

Bakgrunden till motionen är att jag kommit i kontakt med ett flertal idrottsmän som är kontraktbundna och som har gott och väl halva sin årsinkomst av idrottsutövningen. Ungdomar är väl inte alltid så observanta när de skriver kontrakt att de får klart för sig att de inte erhåller någon sjukpenning. I vissa av de fall som jag har varit i personlig kontakt med har vederbörande blivit sjuka. Några av dessa idrottsmän har studerat, och de har bildat familj och då levt på idrottsinkomsten. När de blir sjuka, får de 8 kr. om dagen, och det är helt orimligt och omöjligt att klara sig på det.

Självklart tecknar idrottsföreningarna försäkringar när det gäller skador under själva idrottsutövandet, men vid vanlig sjukdom är sjukpenningen bara 8 kr. och det är som jag sade helt omöjligt att leva på det när man har familj och bostad att klara av.

Herr Olsson i Stockholm har redogjort för att vi får en allt större kader av idrottsmän som är helt beroende av den här inkomsten. Det är, såvitt jag kan förstå, ingen skillnad på förvärvsinkomst från vanligt arbete och från halvprofessionell idrottsverksamhet.

Jag har på samma sätt som herr Olsson väldigt svårt att förstå att utskottet inte tar ställning. Trots att det ligger två överklagandeärenden hos försäkringsdomstolen borde utskottets majoritet haft möjlighet att "tycka" någonting själv och inte bara hänvisa till försäkringsdomstolens beslut.

Herr talman! Med detta vill jag bara yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag kan fatta mig kort i den här frågan. Vi har i utskottsbetänkandet, som det här erinrats om av både herr Olsson i Stockholm och herr Andersson i Örebro, hänvisat till att försäkringsdomstolen f. n. prövar två fall. De båda fallen gäller hur man bedömer arbetstagarförhållandet för idrottsmän.

Nu kan man säga att utskottet borde ha tyckt någonting innan försäkringsdomstolen går att pröva detta. Men här finns en princip som man brukar tillämpa, nämligen att när försäkringsdomstolen har ett ärendet under prövning bör man avvakta försäkringsdomstolens beslut. Vi har alltså menat att det måste vara rimligt att avvakta domstolens utslag.

Till detta kommer att det ligger en proposition på riksdagens bord – 1975/76:46 – som kommer att behandlas i socialförsäkringsutskottet under morgondagen och i kammaren om någon vecka. I den propositionen framläggs förslag om att uppdragsinkomst skall ingå i beräkningen av sjukpenning- och pensionsgrundande inkomst och den skall alltid anses som inkomst av anställning. Vad jag kan förstå av den föreliggande propositionen så bör den rimligen lösa de problem som motionärerna med sin hemställan strävar att lösa. I det läget finns det i dag ingen anledning för utskottet att göra något annat än att avvakta beslutet i den fråga som kommer under höstens lopp. Jag tror propositionen löser de problem man vill ha lösta.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan höll sitt inledande löfte att inte tillföra debatten något nytt utöver vad som är sagt i utskottsbetänkandet. Men när han säger att detta att avvakta vad försäkringsdomstolen tycker är något slags fastlagd princip håller jag inte med. Jag tror inte det finns någon grund för det. Det är inte och får inte vara så att riksdagen som är lagstiftande församling skall behöva avvakta hur en domstol dömer i det ena eller andra fallet.

Propositionen om uppdragsinkomster kan i och för sig också betyda någonting. Det vet vi inte för propositionen är inte antagen ännu och har inte kunnat träda i kraft.

Att hänvisa till de här två sakerna tycker jag bara är ett sätt att krypa undan sakfrågan. Jag kan instämma i vad herr Andersson i Örebro sade tidigare, nämligen att försäkringsdomstolens beslut inte borde hindra utskottet från att tycka någonting i sakfrågan. Man borde kunnat säga att man uttalade sig för detta, men att man ville avvakta det ena eller det andra utslaget eller hur propositionen kommer att behandlas i riksdagen. Ännu bättre hade det varit om man hade gått rakt på sak och sagt att betydande idrottsinkomster är att anse som inkomst av anställning och därmed sjukpenninggrundande.

Onsdagen den
19 november 1975

*Rätt till
sjukpenning
vid förlust av
idrottsinkomst*

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! När ett ärende av det här slaget ligger i domstol är det praxis att man avvaktar domstolens beslut, som blir prejudicerande. Skulle det bli på det sättet att man inte är nöjd med domstolens beslut har man att genom en framställning i riksdagen söka få rättelse. Det är så man får agera här också.

Till detta kommer att propositionen 1975/76:46 – som jag nämnde tidigare – löser de frågor som motionärerna tar upp. Man kan inte gärna få en snabbare lösning på denna för idrottsfolket viktiga fråga. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Hyltander och Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Hyltander och Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266
Nej – 42
Avstår – 1

§ 5 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:17 om godkännande av vissa avtal med landstingskommunerna m. fl. om bidrag till psykiatrisk sjukvård

Utbildningsutskottets betänkanden

1975/76:1 med anledning av motioner angående skolutbildningens internationalisering

1975/76:2 med anledning av motion angående kommuns ansvar för inackordering av gymnasieskolelever

1975/76:3 med anledning av motion om hemuppgifter i grundskolan

1975/76:4 med anledning av motioner om utbildning m. m. inom data-området

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Vissa forskningsfrågor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:6 med anledning av motioner om vissa forskningsfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:87 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. begära att regeringen vid avlämnandet av budgetpropositionen skulle presentera en samlad statlig forskningsbudget, vilken efter sedvanlig utskottsbehandling blev föremål för riksdagens överläggning och beslut.

2. besluta att statlig anställning och privat uppdragsforskning i princip skulle hållas åtskilda så att klar boskillnad mellan statlig och privatfinansierad uppdragsforskning kunde upprätthållas.

3. begära en allmän översyn av rättsförhållandena vid de statliga forskningsinstitutionerna med syfte att undanröja maktmissbruk och skapa trygghet för forskarna.

4. besluta om sådana arbets- och beslutsformer vid de statliga forskningsinstitutionerna att en allmän demokratisering uppnåddes.

5. besluta inrätta ett riksdagens organ för information om och uppföljning av forskningspolitiska frågor, och

1975:1430 av herr Wirtén m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande forskningsplaneringen skulle avslå motionen 1975:87 yrkandet 1.

2. att riksdagen beträffande forskningsinformation skulle avslå motionen 1975:87 yrkandet 5.

3. att riksdagen beträffande uppdragsforskning skulle avslå motionen 1975:87 yrkandet 2.

4. att riksdagen beträffande rättsförhållandena vid statliga forskningsinstitutioner skulle avslå motionen 1975:87 yrkandet 3.

5. att riksdagen beträffande arbets- och beslutsformer vid statliga forskningsinstitutioner skulle avslå motionen 1975:87 yrkandet 4.

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1430.

Reservation hade avgivits beträffande riksdagens insyn över forskningsmedlens användning m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 1-5 bort hemställa

Nr 25

Onsdagen den
19 november 1975

Vissa forskningsfrågor

Onsdagen den
19 november 1975

Vissa forskningsfrågor

1. att riksdagen beträffande forskningsplaneringen med bifall till motionen 1975:87 yrkandet 1 begärde att regeringen vid avlämnandet av den årliga budgetpropositionen skulle presentera en samlad statlig forskningsbudget.

2. att riksdagen beträffande forskningsinformation med bifall till motionen 1975:87 yrkandet 5 beslutade inrätta ett riksdagens organ för information och uppföljning av forskningspolitiska frågor,

3. att riksdagen beträffande uppdragsforskning med bifall till motionen 1975:87 yrkandet 2 beslutade att statlig och privat uppdragsforskning i princip skulle hållas åtskilda,

4. att riksdagen beträffande rättsförhållandena vid statliga forskningsinstitutioner med bifall till motionen 1975:87 yrkandet 3 begärde i motionen föreslagen översyn,

5. att riksdagen beträffande arbets- och beslutsformer vid statliga forskningsinstitutioner med bifall till motionen 1975:87 yrkandet 4 beslutade att de skulle vara sådana att en allmän demokratisering uppnåddes.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motion krävt en serie viktiga reformer inom forskningspolitikens område. Forskningen är ingen politiskt neutral del av samhällslivet. Hur resurser används, vilka uppgifter som ställs främst, vilka intressegrupper som övar inflytande på forskningen, de arbetande forskarnas fri- och rättigheter – allt detta är politiska frågor. Beroende på hur de löses kan de påverka samhället och dess utveckling. Denna påverkan kan vara i folkflertalets och arbetarklassens intresse – eller i kapitalets intresse. Den kan göra forskarna till nydanare och samhällskritiker, men den kan också tvinga dem att tjäna härskande maktgrupper och finansintressen. Forskningspolitiken kan göras till en angelägenhet för små, interna maktgrupper. Den kan också bli en angelägenhet som beslutas öppet och under parlamentarisk kontroll.

Det är flera avsnitt, där vi mot denna bakgrund kräver reformer. Det första gäller riksdagens insyn i och styrning av forskningspolitiken i stort. På det kravet har utskottet svarat med att hänvisa till den s. k. forskningsrådsutredningen och riksdagens informationsutredning. Men det ligger i viss mån vid sidan av frågan. Vad det handlar om är ju inte att riksdagen bara skall passivt sitta och ta emot information om redan fullbordade fakta. Vad det handlar om är att riksdagen skall få en budgetredovisning av forskningsanslagen – en särskild forskningsbudget. Utifrån denna skall riksdagen kunna diskutera och utöva inflytande över de stora linjerna i forskningspolitiken och av medlens fördelning i grova drag. Detta åstadkommes givetvis inte med fler utredningar, som f. ö. är ganska onödiga i sammanhanget. Det är enklare än så. Det åstadkommes genom att ur statsbudgeten bryta ut delanslagen och presentera dem som en särskild, samlad forskningsbudget. Sådant behöver inte utredas. Det är, som sagt, en redovisnings- och datafråga. Att enbart hänvisa

till utredningar visar att man inte riktigt förstår detta. Frågan gäller: Skall folkrepresentationen kunna överblicka och besluta om statens forskningspolitik i stort? Eller skall den bara få en massa papper som handlar om byråkratiska instansers beslut och som saknar överskådlighet och sammanhang? Utskottet tycks anse att det räcker med en massa papper – som om vi inte hade papper nog i detta hus.

Vårt andra krav – och det är väl kanske mera centralt, politiskt sett – rör privata maktgruppers inflytande över forskningen. Det är en stor och viktig maktfråga. Forskningen av i dag här i landet, särskilt den teknisk-naturvetenskapliga, är oerhört genomträngd av privatintressen. Hela institutioner och hela kadrer av forskare köps upp av finansintressena. Därvid uppstår inte bara ett rättsligt problem, nämligen huruvida statliga tjänstemän, sittande på statliga institutioner, skall fullgöra storfinsansens forskningsuppdrag. Det uppstår också en allmän maktpolitisk frågeställning: Skall statens forskningsresurser och högskolornas forskare stå i någon sorts ansvar inför folket och folkrepresentationen? Hur skall de i så fall komma till rätta med de lojalitetskonflikter som oundgängligen kommer att uppstå? – För utskottets socialdemokratiska ledamöter är väl ändå inte så naiva, att de tror att storfinsansens forskning också är folkets och att det som är bra för Wallenbergsföretagen är bra för oss alla, arbetarrörelsen inräknad?

Ingen annanstans i svensk offentlig förvaltning tillåts tjänstemän samtidigt vara betalda av staten och stå i lojalitetsförhållande till privatintressen. Allt förtroende för offentlig förvaltning skulle undergrävas, om detta vore en generell regel. Men vid högskolorna i landet går det inte bara för sig, utan där är det faktiskt regel. Och utbildningsutskottet, i sin avpolitiserade aningslöshet, tycker t. o. m. att det är fullt i sin ordning och att det skall vara så.

Låt mig ge några små axplock ur floran av privata bindningar som forskningen och forskarna här i landet är utsatta för.

Wallenberggruppens holdingbolag Incentive utnyttjar extraknäckande statliga forskare. Till bolaget är knutna bl. a. en professor och f. d. preses i Ingenjörsvetenskapsakademien, rektorn för Karolinska institutet, en professor vid Huddinge sjukhus, en professor vid Kem centrum i Lund, en fysikprofessor vid Stockholms universitet, en professor vid institutionen för bakteriologi vid Karolinska, en professor i gruvbrytning vid KTH, en kemiprofessor vid Umeå universitet, en professor i mikrobiologi i Uppsala, en professor i polymerteknologi vid KTH, en professor i produktionsteknik vid Linköpings tekniska högskola, en professor i datateknik vid Chalmers, professorn och föreståndaren för termokemiska forskningsgruppen vid Lunds universitet, en professor i elektronik och medicinsk teknik vid Chalmers och en professor i mekanisk teknologi vid Stockholms universitet.

Och inför allt detta säger utskottet: Här finns inga konflikter, här finns inga problem!

Onsdagen den
19 november 1975

Vissa forskningsfrågor

Ett annat exempel:

Den stora läkemedelskoncernen Astra – som tillhör Wallenberggruppen – dominerar i hög grad inriktningen av forskningen bl. a. vid Kemikentrum vid Lunds universitet. Det är få forskare där som inte är systerföretag med projekt styrda av Astra och dess affärsintressen och behov. I samband med ett JK-ärende för ett tag sedan framkom, att Astra otillbörligt och utan medgivande från konsistorium eller universitetskansler i årtal hade placerat forskningspersonal vid avdelningen för organisk kemi i Lund, vars chef dessutom innehar konsultanställning hos samma företag. Och så säger utskottet, att här finns inga problem; det här behöver vi inte göra någonting åt!

Ett tredje exempel:

Under fjolåret utnämndes en rad professorer i kemiska ämnen vid svenska högskolor. Chefen för medicinsk och klinisk farmakologi vid Astras dotterföretag Hässle utnämndes till professor i klinisk läkemedelsprövning i Göteborg.

Forskningschefen och vice verkställande direktören vid Astra blev professor i läkemedelskemi i Uppsala. Forskningschefen vid Astra Pharmaceuticals blev professor i läkemedelskemi vid Karolinska. Hässlechefen för industriell och analytisk kemi blev professor i industriell farmakologi i Uppsala. Chefen för farmakologiavdelningen vid samma företag blev professor i farmakologi vid universitetet i Göteborg – osv., osv. Och så säger utskottet: Det här är inget problem. Det här behöver vi inte göra någonting åt.

Justitiekanslern har i utredningar vid ett par tillfällen skarpt anmärkt på olika former av uppdragsforskning. Särskilt uppmärksammas blev skandalen med det s. k. Metallform, där professorer vid Tekniska högskolan i Stockholm bildat ett privatbolag i högskolans lokaler.

Herr talman! Jag är ju själv statstjänsteman. Om jag skulle ta konsultuppdrag vid ett företag eller för en kommun, skulle naturligtvis min opartiskhet som länsplanerare omedelbart rubbas. Det skulle strida mot förvaltningslagens 4 § och statstjänstemannalagens 13 §. Vi har ett annat exempel: Om en polismästare säljer lotter, är det enligt justitieombudsmannens beslut en handling av i princip samma karaktär, eftersom det ankommer på polismyndighet att bevilja tillstånd osv. Men inom forskningen tolereras mot hela lagens anda stridande former av bindningar och beroenden, och detta i en häpnadsväckande utsträckning. Och så säger utskottet: Det behöver vi inte bry oss om.

Enligt en utredning som gjordes av TCO år 1970 hade alla 11 personerna i Wallenbergföretaget Incentives vetenskapliga råd uppdrag inom STU. Totalt hade Wallenberggruppens företag då 37 uppdrag inom STU. Kooperativa förbundet hade 4 och fackföreningsrörelsen 2. Är detta inget problem? Skall det enligt utskottet vara på det sättet med forskningens maktpolitiska inriktning?

Vi kommer via detta automatiskt in på rättsförhållandena för forskarna, som vi också har tagit upp i motionen. Den unge forskare som – helt

korrekt – anmälde Metallformskandalen för myndigheterna blev utsatt för repressalier. Detta bekräftades i JK:s utredning. Det väcker naturligtvis frågan: Hur far man fram med de forskare som inte underordnar sig extraknäckarnas intressen, de som är kritiska och självständiga, så som forskare egentligen alltid bör vara?

Gång på gång får vi konstatera – jag har påtalat det flera gånger i kammaren – att förtjänta kritiska forskare här i landet måste flytta till grannländerna. Och gång på gång visar det sig att de där ger fler, intressantare och självständigare bidrag till forskningen i sina ämnen än de som här hemma tillåts slå ut dem i striden om tjänster.

En rad uppmärksammade och anmärkningsvärda felaktigheter kan konstateras i den rättspraxis som har utbildats vid de svenska högskolorna. Några belysande exempel:

Vid ett sakkunnigförfarande i Lund fungerade som sakkunnig en av Astrakoncernens chefstjänstemän. När vederbörande utsågs till sakkunnig låg han redan i förhandlingar med koncernen om sin tjänst.

I fjol utsågs till en kemidocentur en sökande som saknade föreskriven pedagogisk meritering och inte heller kunde åberopa vad som i praxis brukar grunda dispens i sådana fall.

I flera andra fall har förekommit avsiktliga och medvetna felvärderingar av forskningsarbetens meritvärde. Exempelvis har sökande åberopat arbeten där de haft medförfattare. Därvid har i det ena fallet ett sådant arbete helt eller huvudsakligen tillskrivits den ene författaren som merit. I ett annat tillsättningsärende har sedan samma arbete helt eller huvudsakligen tillskrivits den andre författaren som merit. Det groteska är att en och samma sakkunnig i ett ärende har påstått att ett arbete i huvudsak är författat av en viss sökande och i ett annat ärende hävdat att samma arbete i huvudsak är författat av medförfattaren. I interpellationssvaret till mig i riksdagen för en tid sedan har utbildningsministern förklarat detta förfarande vara uppenbart omöjligt. Men både universitetskanslersämbetet och departementet har sedermera godkänt flera sådana orimliga förfaranden.

I ett fall kan t. ex. en uppenbart icke behörig person förordnas till docentur, medan man i ett annat fall förklarar en person icke behörig, som av tre tyska och en amerikansk professor förklarats kompetent t. o. m. för professur. Vidare har det hänt att man har förklarat en sökande obehörig för docentur med hänvisning till att han inte sammanfattat sina primärpublikationer i en sammanfattande sekundär publikation – trots att detta icke är något formellt villkor för behörighet och trots att bestämmelserna föreskriver att doktorsexamen icke är nödvändig om det finns motsvarande kompetens.

I ytterligare ett ärende blev en sökande utslagen med hänvisning till att han hade lägre betyg vid lärarhögskola än motsökande. I verkligheten visste beslutsfattarna – och det framgår av handlingarna i ärendet – att de sökande hade bedömts efter olika skalor, eftersom de genomgått lärarhögskola vid skilda tillfällen. I båda fallen handlade det nämligen i

Onsdagen den
19 november 1975

Vissa forskningsfrågor

realiteten om samma betygsgrad i förhållande till de olika skalornas konstruktion. Det var bara det att man vid lärarhögskolan hade bytt betygsskala – man hade ett annat betygssystem. Detta är också uppenbart för den som genomgår handlingarna i ärendet. Likväl får den typen av fel passera opåtalad.

I ett tillsättningsärende nyligen sökte prefekten vid en institution misskreditera en av de sökande genom att till departementet insända nedläggande tidningsnotiser om det universitet i Tyskland, vid vilket en professor hade kompetentföklarat en sökande i Sverige. Det gällde ett universitet i en delstat med liberal-socialdemokratisk delstatsregering och universitetsstyrelse. Skrivelsen diariefördes anmärkningsvärt nog aldrig på utbildningsdepartementet. Prefekten i fråga åtalades nyligen och fälldes vid tingsrätten i Lund.

I ett annat ärende förklarade tre professorer – gentemot en merit som hade anförts av en sökande – att tjänstgöringstidens längd inte borde tillmätas avgörande betydelse som pedagogisk meritering vid den typ av tjänster som var i fråga. Ändå hade två år tidigare justitiebuds- mannen deklarerat att tjänsteåren måste, som han sade, tillmätas stor betydelse i relation till andra punkter i meriteringen till dessa tjänster.

Vid en tjänstetillsättning i Umeå omformulerade en professor vid utan- nonseringen av en tjänst tillsättningsvillkoren, så att dessa i ett bestämt avseende blev högre än som föreskrivs av de formella bestämmelserna. Detta mot bestämmelserna stridande förfarande fick sedan ligga till grund för obehörigförklarande av en sökande, som man uppenbarligen inte på annat sätt hade kunnat undvika vid tillsättningen.

I nio fall av tio har dessa och likartade felaktiga förfaranden godkänts av universitetskanslersämbetet.

Herr talman! I statsförvaltningen är en tjänsteman jävig när det gäller beslut i ärenden som berör honom själv eller när han har deltagit i ärendets behandling i lägre instans. Vid universiteten är det däremot tillåtet för en tjänsteman att först påverka frågan i en instans och sedan besluta i överklagandeärende i högre instans. Det går alldeles utomordentligt väl för sig. Det är t. o. m. tillåtet enligt bestämmelserna och är alltså inte brott mot bestämmelserna, så som det vore i andra fall. Här råder alltså andra bestämmelser än inom statsförvaltningen i övrigt. Vidare tillåts att professorer sitter med och beslutar i klagörenden mot sina egna tidigare beslut, vilket skulle uppfattas som helt orimligt i alla andra rättsliga instanser.

Herr talman! Genomgången av en lång rad handlingar i en lång rad rättsärenden har för mig bekräftat vad vi framhållit i vår motion: Rättsförhållandena vid landets universitet är i förskräckande grad korrupta. De står inte i överensstämmelse med grundlagens krav och anda. Reformer och granskning är därför enligt vår mening nödvändiga. Men utbildningsutskottet säger inför detta: Här finns inga problem. Vi behöver inget göra. Vi vet ingenting.

Demokratiska beslutsformer, som är ett annat av våra krav, styrning

av forskningens och undervisningens lokala arbetsvillkor genom organ valda av dem som arbetar vid institutionerna – enligt principen en man, en röst – är en av vägarna att uppnå bättre insyn och tryggare rättsförhållanden. Större inflytande från representanter exempelvis för arbetarrörelsen och andra folkrörelser är ett annat sådant medel som kan öka insynen. Men om dessa krav på demokratisering har utbildningsutskottet ingenting svarat. Inte heller för dess socialdemokratiska ledamöter tycks fåtalsväldet och godtycket, som jag här har beskrivit, utgöra något problem.

För oss socialister, liksom för alla andra medborgare som har en smula sinne för rättvisa och billighet och som vill hålla igen på orättvisor och på mäktiga ekonomiska intressens inflytande över forskningen och dess arbetsvillkor, bör det faktiskt stå klart att något måste göras och göras snart.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av fru Lantz.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall och kan självfallet inte gå in på de av herr Svensson i Malmö åberopade rättsfallen. Jag noterar att herr Svensson i över 15 minuter har upprepat ett anförande som han i huvudsak har hållit flera gånger tidigare i riksdagen.

Det har i anförandet inte framförts några principiella synpunkter som icke tidigare har bemötts i kammaren, och jag ber därför, herr talman, att under hänvisning till utskottets skrivning få yrka bifall till dess förslag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag vet inte om herr Alemyr är ute för att avsiktligt förolämpa.

Det är faktiskt inte så som herr Alemyr säger. En rad av de här rättsfallen har jag inte talat om förut. Några av dem har jag tidigare berört, men inte heller då har ju herr Alemyr behagat resonera om dem. Det är inte rättsfallen som sådana det gäller – de konkreta fallen – för dem får vi inte ta upp till diskussion här, utan det är dessa rättsfall som symptom på allmänna rättsförhållanden som vi vill påtala. Vi vill med dem illustrera de allmänna rättsförhållandena vid högskolorna, och vi vill utifrån detta påkalla utredningar och reformer som vi anser vara välbehövliga.

Och om herr Alemyr inte anser detta problem med de allmänna rättsförhållandena och deras förfall vid våra universitet vara en viktig fråga, som han behöver ägna mer än högst tio sekunder, kan jag bara om honom upprepa det omdöme som Theodor Mommsen en gång fällde om en romersk karriärpolitiker: Er ist ein Mann ohne Absicht, Einsicht und Ansicht.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

Mom. 1-5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 mom. 1-5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

1975/76:12 med anledning av motioner angående vissa frågor rörande lantbruksnämndernas verksamhet, m. m.

1975/76:13 med anledning av motioner om information inom miljövärden

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Lag om tillfällig handel

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av propositionen 1975:52 med förslag till lag om tillfällig handel jämte motioner.

I propositionen 1975:52 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om tillfällig handel.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås en skärpt reglering av tillfällig handel. Denna handelsform kommer att starkt begränsas. Den nuvarande rätten att inomhus bedriva handel utan tillstånd föreslås upphöra. Det föreslås vidare att tillstånd skall meddelas endast om särskilda skäl föreligger. Vid bedömningen skall främst beaktas om den avsedda handeln har väsentlig

betydelse från konsumentsynpunkt. Tillståndsprövningen föreslås bli flyttad från polismyndighet till länsstyrelse.”

Nr 25

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

I detta sammanhang behandlades motionerna

1975:1899 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Mattsson i Skee (c), vari hemställdes att riksdagen uttalade

1. att länsstyrelse vid prövning av tillstånd för tillfällig handel borde beakta glesbygdsbefolkningens behov av tillfällig handel,

2. att personer med mångårig verksamhet inom tillfällig handel med fasta kunder i största möjliga utsträckning borde få sina ansökningar bifallna så att de kunde fortsätta med sin verksamhet,

1975:1984 av herr Hovhammar m. fl. (m),

1975:1985 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp) och

1975:1986 av herr Magnusson i Nennesholm (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande yrkanden om avslag på propositionen m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1984 och 1975:1985,

2. beträffande allmänna riktlinjer för tillståndsprövning att riksdagen godkände vad utskottet anfört,

3. beträffande gårdfarihandel att riksdagen med anledning av motionen 1975:1899 godkände vad utskottet anfört,

4. beträffande lagförslaget att riksdagen med avslag på motionen 1975:1986 skulle anta det i propositionen 1975:52 framlagda förslaget till lag om tillfällig handel med av utskottet föreslagen lydelse av 1 §, innebärande att i lagtexten ordet ”återförsäljare” skulle utbytas mot ”närringsidkare”.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande allmänna riktlinjer för tillståndsprövning av herrar Andersson i Örebro (fp), Komstedt (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

2. beträffande gårdfarihandel av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Komstedt (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Vi kommer nu att behandla och avgöra en fråga som i vissa avseenden är litet annorlunda än övriga frågor i vår moderna tid. En stor del av den frågan gäller den gamla handelsform som bedrivits av en yrkeskår som sedan gammalt har kallats för gårdfarihandlare. Vad kåren kallas i dag vet jag inte säkert; det kanske varierar från ort till ort.

I propositionen 52 till årets riksdag föreslås en skärpt reglering av till-

fällig handel och en stark begränsning av denna handelsform samt att tillståndsprövningen flyttas från polismyndighet till länsstyrelsen. Bland de motioner som väckts i anledning av förslaget finns en av herr Mattsson i Lane-Herrestad och herr Mattsson i Skee. I den yrkas att länsstyrelserna vid prövningen av tillstånden skall beakta landsbygdsbefolkningens behov och att personer som är etablerade i denna handel skall få fortsätta med den.

Den sista synpunkten anser utskottet beaktansvärd, men när det gäller yrkandet om landsbygdsbefolkningens behov anser sig utskottet inte ha skäl att göra något särskilt uttalande.

Det gäller här, som jag nyss nämnde, en handel liknande den gamla gårdfarihandeln. Om man nu inför en sträng prövning, tycker jag att vi i vårt samhälle kan ha råd med ett så här pittoreskt inslag i vår handel, om det finns ett behov av det. Finns det inget behov av det, försvinner det av sig självt.

Det jag tycker är bra med förslaget är att den hittillsvarande rätten att utan tillstånd förhyra en lokal för tillfällig försäljning upphör i och med denna lag. Det innebär att man undanröjer en viss konkurrens för den vanliga lanthandeln, som vi ju alla är rädda om.

Den ambulering handeln, som en gång i tiden var en omfattande företeelse på den svenska landsbygden, har med tiden minskat och fått en helt annan karaktär och betydelse än förr. Denna handel var på sin tid en viss merkantil och kulturell faktor, och mycket har talats och skrivits i detta ämne.

Inom parentes sagt började direktör Algots Johansson i Borås sin verksamhet på det sättet; han började med att sälja skosnören, tråd och säkerhetsnålar med en krona i startkapital. Det ligger litet historiskt även i detta.

Det berättas en historia om direktören för Algots i Borås. När han sedermera kom på en middag i ett annat storföretags representativa villa sade värden i ett tal vid bordet till honom att det var första gången de hade äran att se honom i denna villa. Då svarade Algotsdirektören: Jag har varit här en gång förr, men då gick jag köksvägen.

De ambulering försäljarna hade naturligtvis en mycket stor uppgift i gamla tider. Frågan är hur mycket de kan komma att betyda i fortsättningen. Nedläggningen av butiker och andra serviceorgan i stora områden i glesbygden har medfört att man så att säga i viss mån fått tillbaka den situation som förelåg då den gamla ambulering handeln började, med det undantaget att bilen nu tillkommit.

Jag medger, och det är väl känt, att det var många mindre nogräknade affärsmän inom just detta gebit som kanske inte alltid uppträdde så riktigt mot sina kunder. Men nu skall alltså införas en skärpt reglering av tillfällig handel, och denna handelsform kommer därigenom att starkt begränsas. Tillstånd meddelas endast om starka skäl föreligger. Vidare upphör den nuvarande rätten att utan tillstånd bedriva handel inomhus. Jag tycker därför att det finns skäl för att denna form av varuförmedling i viss

utsträckning skall få finnas kvar. Utskottet säger sig också förutsätta att man vid prövningen av tillstånden tar berättigad hänsyn till de sedan många år verksamma gårdfarihandlarna.

Man vet inte om det sker någon nyrekrytering i den här branschen. Det är svårt att säga. Jag trodde själv för 20 år sedan att våra marknader skulle försvinna. Jag sade hemma i kommunalfullmäktige, när det var fråga om att lägga ned den marknad vi hade, att nutidens ungdom med reglerad arbetstid, ATP, m. m. inte kommer att vilja jobba inom det gebitet. Men det har tvärtom skett en kolossal ökning av antalet människor som ger sig ut på marknader för att sälja varor till allmänheten.

I två motioner av moderater och folkpartister yrkas avslag på propositionen. Men man får väl anse att den ordning som propositionen lägger upp innebär en gallring och en garanti för att det blir de seriösa handelsidkarna som får tillstånd och således kommer att få vara kvar.

Ett motionskrav från herr Magnusson i Nennesholm om att handeln med blommor, som är undantagen i propositionen, skulle föras in under denna förordning har ingen i utskottet ansett sig vilja tillstyrka. Motivet för motionen är att sämre blommor skulle bjudas ut till försäljning i konkurrens med seriösa blomsterhandlare och trädgårdsmästare. Man får väl förmoda att kunderna, dvs. allmänheten, ser till att de inte köper blommor eller andra varor som är mindervärdiga.

Jag är fullt medveten om att när det gäller den handel som det nu är fråga om förekommer stora variationer mellan olika delar av landet och mellan olika områden. I en del områden finns sådan handel, i andra områden finns den inte.

En handel som vi inte vill bli av med är lanthandeln. Den ambulande handel som nu finns och som skulle kunna vara kvar om den går igenom tillståndsgranskningen tror jag inte kommer att konkurrera med lant-handeln.

Herr talman! Det är kanske någon som tycker att detta agerande är förankrat i gången tid, men broarna mellan gången tid, nutid och framtid bör behandlas varsamt. Jag vill yrka bifall till reservationen 2, som har samlat samtliga tre borgerliga partiets ledamöter i utskottet, och i övrigt till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar Persson i Heden (c) och Mattsson i Lane-Herrestad (e).

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Bestämmelserna om tillfällig handel har sin betydelse både för handelns folk och för konsumenterna. Personligen menar jag att det här inte föreligger någon motsättning mellan det som är bra för dem som är verksamma inom handeln och för dem som är konsumenter. Om den uppfattningen är riktig krävs det sanering inom vissa delar av den tillfälliga handeln. Det är också utgångspunkten för det förslag till ny lagstiftning som här lagts fram.

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

Utskottet har varit enigt om att tillstyrka lagförslaget. En minoritet, utskottets folkpartirepresentant och två moderater, har uttalat sig till förmån för mindre restriktiva riktlinjer för länsstyrelsernas tillståndsgivning till tillfällig handel än vad man dragit upp i propositionen. Jag skall säga ett par ord om detta.

Personligen – och jag vet att det gäller många i moderata samlingspartiets riksdagsgrupp – finner jag propositionens förslag väl avvägt. Det skulle vara helt verklighetsfrämmande att förneka att det vid sidan av tillfällig handel som arbetar utan anmärkning finns företag som saluför dåliga varor, som är oåtkomliga för reklamation, som inte fyller berättigade anspråk som arbetsgivare och som försummar att leverera in skatter och avgifter. Verksamheten i sådana marodörföretag drabbar – för att gå baklänges i exemplifieringen – skatteverket, anställda och konsumenter. Men verksamheten drabbar också den normala handeln, som i många fall sannerligen inte tål sådana törnar. Redan nu har man i många fall svårt att hålla näsan över vattnet. Att se sina egna möjligheter att sälja en produkt radikalt försämrade genom att en stor kvantitet av varan har placerats ut genom en tillfällighetsförsäljning måste kännas bittert. Sker sådant ofta, blir konsumenterna i längden lidande genom att möjligheterna för företag att fortsätta med reguljär handel minskar.

I sammanhanget har det talats om värdet av fri marknadshushållning och fri konkurrens. Ja, det är helt klart att det ligger stora värden i en konkurrens, om den sker med justa medel. Men det är just vad som inte sker i många fall i dessa sammanhang.

För folkhushållet är det väsentligt att det kan finnas en långsiktigt planerande och hyggligt konsoliderad handel. Sådana överväganden har gjort att jag för min del – och jag vet att samma är fallet med många inom den moderata riksdagsgruppen – har för avsikt att stödja majoritetens hemställan.

I detta anförande instämde herrar Magnusson i Borås (m) och Träff (m).

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! De strömningar som slog igenom under 1800-talet och gav oss en näringsfrihetslag 1864 medförde en vidgad fri handel och etableringsrätt. Detta medförde för konsumenten betydande fördelar. Köparen var inte längre hänvisad till en särskild privilegierad säljare, utan kunde vända sig till det försäljningsställe som enligt hans mening sålde den bästa varan till det förmånligaste priset. Näringsfrihetsförordningen införde konkurrensbegreppet. Nu fick pris och kvalitet avgöra vart köparen skulle vända sig. Jag tror ingen kan bestrida nyttan för konsumenten av den mera liberala lagstiftning som vi då fick genom att konkurrensen blev fri inom handelsområdet.

Den förordning om tillfällighetshandel som nu skall upphöra trädde i kraft 1969. Det nya förslaget i näringsutskottets betänkande nr 3 innebär

en kraftig skärpning av nu gällande regler. Ser man på de argument som framförs i propositionen för denna långtgående reglering av den tillfälliga handeln, synes det i princip vara samma argument som fanns med i debatten inför tillkomsten av 1968 års förordning. Man anförde då samma skäl för restriktioner på förevarande område, men dessa ansågs inte tillräckliga för att motivera en reglering. Det är att märka att konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen och kommerskollegium, som känner dessa frågor väl, alla har avstyrkt. De vill ha en annan lösning på den tillfälliga handeln.

De i propositionen redovisade argumenten ger inte belägg för att ändrade förhållanden av mer avgörande betydelse inträtt. Med hänsyn härtill har jag svårt att se att ifrågavarande argument i dag kan anses motivera ett så omfattande ingripande i den fria konkurrensen som föreslås i propositionen och som utskottet anammar. Jag finner det föga rimligt att av de skäl som förebragts i propositionen inskränka möjligheterna för exempelvis en tillverkare att fritt välja annan distributionskanal i vissa fall för varupartier som han inte kan finna avsättning för inom reguljär handel. Det finns många exempel på hur detta har blivit till nytta för konsumenten och samtidigt för fabrikanten-tillverkaren, som har fått in pengar så att han har kunnat köpa mera råvaror för att börja ny produktion. Vid många tillfällen har denna typ av handel berömts i pressen. Det har framhållits att den betyder mycket för många branscher.

Jag vill i det sammanhanget framhålla att den tillfälliga handeln får anses medföra positiva verkningar i flera hänseenden. Genom denna försäljningsform kan allmänheten på mindre orter få tillgång till ett varusortiment som den fasta handeln inte kan erbjuda. Samma argument har kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen och konsumentombudsmannen anført. Kommerskollegium anser att handel av denna art många gånger torde utgöra en nyttig konkurrensfaktor för den bofasta handeln och i sig inrymma incitament till en från allmän synpunkt önskvärd förnyelse av formerna för bedrivande av reguljär handel.

Vi reservanter menar nu inte att varje utvidgning av regleringen på förevarande område kan anses omotiverad. Vi är medvetna om att den tillfälliga handelns obeständiga karaktär på den lokala marknaden kan medföra negativa effekter från bl. a. konsument- och personalsynpunkt samt från fiskala synpunkter. Även om handeln i fråga till övervägande del torde bedrivas under ordnade former och på sådant sätt att anledning till kritik inte föreligger är det självfallet otillfredsställande om, såsom det antyds i propositionen, utövare av tillfällig handel medvetet utnyttjar distributionsformens rörliga karaktär för att i skilda avseenden undandra sig förpliktelser mot de anställda, konsumenterna och samhället.

Man kan självfallet finna vissa negativa effekter från konkurrenssynpunkt, och tidigare talare har också berört dem. Men jag kan inte finna att det vare sig från konsument- eller samhällssynpunkt kan vara av intresse att eliminera eventuella missförhållanden genom att på föreslaget sätt radikalt begränsa förekomsten av tillfällig handel. Från principiell

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

synpunkt måste det vidare anses ytterst tveksamt att låta behovs- och konkurrenssynpunkter styra utvecklingen på den tillfälliga handelns område.

För en myndighet – i detta fall länsstyrelsen – får det anses utgöra en mycket vanskelig uppgift att, med utgångspunkt i konsumenternas situation på såväl kort sikt som i ett längre perspektiv, riktigt bedöma huruvida viss handel av tillfällig karaktär kan antas vara av väsentlig betydelse från konsumentsynpunkt eller ej. Jag har väldigt svårt att förstå att länsstyrelsen, när den får in en ansökan, skall kunna bedöma om just den sortens handel är från konsumentsynpunkt lämplig eller betydelsefull.

Nej, jag anser att det hade varit möjligt att finna en lösning på de problem som redovisas i propositionen som inte hade inneburit ett ingrepp i den tillfälliga handeln men ändå i väsentlig utsträckning hade eliminerat de olägenheter som enligt propositionen finns. En lämplig åtgärd kunde ha varit att generell tillståndsplikt införes men att tillståndsgivningen grundas inte som föreslås i propositionen på behovsprövning utan på att vissa objektiva villkor är uppfyllda. Som en grundförutsättning kunde man ha krävt att den sökande med hänsyn till personlig vandel skulle vara lämplig att driva denna verksamhet. Härutöver kunde man ha krävt exempelvis att vederbörande företag varit registrerat i handelsregistret och i mervärdesskatteregistret. Därigenom hade man kunnat lösa den fiskala frågan. Sedan kunde man också fordra att den sökande genom fakturor, referenser e. d. verifierade att han inte på olagligt sätt kommit över de varor han säljer. Likaså bör han vara skyldig att i sina annonser och på betalningskvittenser ange firmans permanenta adress.

Jag tror att en ordningsmässig kontroll hade varit bättre än den i propositionen av utskottet tillstyrkta behovsprövningen.

Vi reservanter anser att tillfällig handel har väsentlig betydelse ur konsumentsynpunkt. Vår uppfattning grundar sig på en mer positiv uppfattning av konkurrensens roll inom handeln och av fördelarna med att nya distributionsformer och distributionskanaler prövas. Jag har tidigare nämnt att om konsumenternas, de handelsanställdas och samhällets intressen tillgodoses på det sätt som vi angett i vår reservation, bör det vara möjligt att utan nackdel lämna tillstånd till tillfällig handel i betydligt större utsträckning än vad riktlinjerna i propositionen medger. Vi förordar sålunda en väsentlig modifikation av de stränga kriterier för tillståndsprövning som propositionen och utskottets majoritet föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna 1 och 2.

I detta anförande instämde herr Lindahl i Hamburgsund (fp).

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att de föregående talarna har gjort en så intressant historieskrivning över den rörliga handeln, att även jag vill ge en historiebekrivning, men jag skall begränsa den till en mycket kort

tid tillbaka.

Under år 1973 uttalades i motioner en viss oro inför de olägenheter som de fria formerna av inomhusförsäljning av olika slag kunde förorsaka konsumenterna, anställda och den reguljära handeln. Enligt motionärernas mening var det mycket sällan som de tillfälliga försäljningarna uppfyllde de krav på köptrygghet som konsumenterna hade rätt att ställa. De pekade bl. a. på att de ambulerande företagen i stor utsträckning utnyttjade oorganiserad arbetskraft och i regel inte betalade avtalsenliga löner. Genom att undvika fasta kostnader för personal och lokaler kunde de ofta erbjuda varor till lägre priser än den bofasta och reguljära handeln.

I motionen 1973:833 föreslogs att distributionsutredningen skulle få i uppdrag att närmare utreda frågan om vilka problem som uppstått till följd av de ambulerande företagens s. k. tillfälliga utförsäljningar.

I sitt betänkande 1973:33 uttalade näringsutskottet att det delade motionärernas uppfattning att de försäljningsformer som berörda motioner behandlade medförde problem i flera avseenden. Men utskottet ansåg det ändå inte nödvändigt att tillsätta de utredningar som motionärerna förordat.

I utskottsbetänkandet erinrades om att affärstidsnämnden beslutat göra en undersökning rörande omfattningen av den ambulerande handeln. Enligt näringsutskottets uppfattning skulle en sådan kartläggning utgöra ett värdefullt underlag för bedömningen av huruvida en lagteknisk översyn var motiverad.

Riksdagen delade utskottets uppfattning att man borde avvakta de kommande utredningarnas resultat och avsåg därför motionen. Näringsutskottet har alltså för bara några år sedan mött den här frågan. Utskottet uttalade vid den tidpunkten att det delade motionärernas uppfattning om att detta var en fråga som det fanns anledning att undersöka.

I propositionen 52 med förslag till lag om tillfällig handel redovisas nu bl. a. två undersökningar beträffande omfattningen och inriktningen av den tillfälliga handeln. Dessa undersökningar har genomförts av Handelsutredningsinstitutet under vintern och våren 1973 på begäran av affärstidsnämnden. Undersökningarna har bl. a. visat att försäljningstiden för den tillfälliga handeln mycket sällan har varat längre än två till tre dagar och i många fall endast en dag. De mer kortvariga försäljningarna har oftast förlagts till veckosluten. När endast en försäljningsdag förekommit har denna i regel varit en lördag eller en söndag.

Jag vill erinra herr Andersson i Örebro om detta, eftersom jag vet att han vid andra tillfällen då vi diskuterat detaljhandels problem inte haft en negativ uppfattning om öppethållande exempelvis på lördagar och söndagar.

Vid en kontroll som genomfördes under 1973 låg lönerna för de tillfälligt anställda mycket lägre än för de anställda i den bofasta handeln. Att sänka priserna för konsumenterna genom att undvika åtaganden såsom avtalsenliga löner och olika slag av sociala förmåner kan ju knappast vara ett samhällsintresse. Efter de synpunkter som herr Andersson har

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

framfört vill jag än en gång peka på att dessa redovisningar visar att den tillfälliga handeln ändå har skapat problem på de lokala platserna både för detaljhandeln och för de anställda inom handeln.

I departementspromemorian betonas också att konsumenterna vid den tillfälliga handeln inte har kunnat få det önskvärda skyddet mot utbud av undermåliga varor. Utskottet delar departementschefens uppfattning att den kritik som riktats mot den tillfälliga handeln har sådan styrka att en vidgad reglering av denna handelsform är nödvändig.

I några motioner uttalas oro över att den fria konkurrensen inskränks alltför mycket. Motionärerna har bl. a. därför yrkat avslag på propositionen. Det har dock varit möjligt att i utskottet uppnå enighet om att riksdagen i dag bör godta ett system med en näringspolitiskt inriktad tillståndsprövning på den tillfälliga handelns område. Från denna utgångspunkt anser utskottet att riksdagen inte har någon anledning att tillbakavisa lagförslaget.

Enligt propositionen skall tillstånd att driva tillfällig handel – utom när det gäller vissa slags varor – inte lämnas utan särskilda skäl. Utgångspunkten bör vara att tillstånd ges mycket restriktivt. Enligt departementschefen borde det endast i undantagsfall föreligga sådana skäl att tillstånd bör komma i fråga. Föredragande statsrådet säger också att för att en försäljning skall kunna sägas ha väsentlig betydelse från konsumentens synpunkt krävs att den täcker ett behov hos konsumenterna vilket inte annars kan tillgodoses på orten.

I reservationen 1, som är undertecknad av folkpartiets och moderaternas representanter i utskottet, förordas en väsentlig modifikation av de stränga kriterier för tillståndsprövning som departementschefen har angivit. Herr Andersson i Örebro har tidigare preciserat vad reservanterna i detta avseende menar.

Utskottsmajoriteten anser dock att det är motiverat att den tillfälliga handeln utformas så, att de tillfälliga försäljningarna begränsas. Herr Andersson i Örebro pekade på att det finns remissinstanser som har samma uppfattning som reservanterna. Jag vill då bara erinra om att även utskottsmajoriteten kan återropa remissinstanser – tunga sådana, bl. a. löntagarorganisationerna, konsumentverket och majoriteten av näringslivsorganisationerna – och jag är säker på att det hos dem finns lika gott kunnande i dessa frågor som det enligt herr Andersson finns hos de remissinstanser som han hänvisade till.

I reservation 2 har de borgerliga partiernas representanter i utskottet följt upp ett av de båda yrkandena i motion 1975:1899 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad och Mattsson i Skee. Liksom motionärerna anser reservanterna att utöver vad som allmänt sagts om väsentlig betydelse från konsumentens synpunkt som ett avgörande kriterium vid tillståndsgivningen skall särskilt beaktas glesbygdsbefolkningens intresse av inköpsmöjligheter genom gårdfarihandel.

Utskottsmajoriteten finner det inte motiverat med något särskilt uttalande, men för att undvika alla missförstånd vill jag här mycket kraftigt

understryka att utskottsmajoriteten även anser att åtgärder av olika slag måste vidtas för att vi skall kunna ordna en tillfredsställande varuförsörjning för glesbygdsbefolkningen. Det krävs exempelvis olika slag av stödåtgärder för att kunna bevara dagligvarubutiker i glesbygden. Som alla känner till, bedriver konsumentverket i samarbete med glesbygdsnämnden en försöksverksamhet med statligt stöd till kommersiell service i glesbygden. Där ingår självfallet dagligvaruhandeln. Det kommer att krävas insatser i syfte att ordna möjligheter att resa med kollektiva trafikmedel, hemsändningsservice och hemköpsservice för att säkerställa en godtagbar standard åt människorna i glesbygden. Jag är övertygad om att kommunerna måste förverkliga distributionsutredningens förslag om varuförsörjningsplaner, om vi skall lyckas skapa denna service för människorna i glesbygden, alltså helt andra åtgärder än vad det talas om i reservation nr 2.

Jag vill uttrycka min glädje över att ett enigt utskott kunnat stödja det andra yrkandet i motion 1899. Självfallet utgår utskottet också ifrån att berörda myndigheter vid tillståndsprövningen kommer att ta berättigad hänsyn till de sedan många år verksamma seriöst arbetande gård-farihandlarnas önskemål, så att de inte behöver lämna sitt yrke. Efter herr Börjessons i Glömminge anförande om dessa köpmän vill jag än en gång uttrycka den förhoppningen att de som nu är verksamma kommer att tillvarata den möjlighet som ges åt dem att fortsätta i yrket.

Utskottet har under arbetet med den föreliggande propositionen kommit fram till att det med hantverksutövare som kundkrets torde förekomma en viss kringföringshandel, avseende material som inte försäljs vidare. Utskottet anser att det knappast finns någon anledning att ålägga sådan handel eller försäljning till näringsidkare restriktioner som inte gäller för försäljning riktad till återförsäljare. Därför föreslår utskottet att i 1 § andra stycket ordet återförsäljare utbyts mot näringsidkare.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till samtliga punkter i näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Blomkvist och jag är överens på en punkt och det är att det finns problem med den tillfälliga handeln.

Vad jag sagt i mitt anförande är att just förslaget om behovsprövning är väl hårt. Man hade kunnat lösa de här problemen om man satt upp vissa objektiva villkor som skulle uppfyllas. Jag har redogjort för det tidigare, då jag nyss stod i talarstolen, och jag skall inte upprepa det. Men om man gjort på detta sätt skulle man ha täckt in säkerheten i vad det gäller mervärdesskatt, registrering i handelsregister etc.

Jag tror visst att de remissinstanser herr Blomkvist åberopar är mycket kunniga inom det här området – det är självklart. Men anledningen till att jag åberopade kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen och konsumentombudsmannen var just att de har myndighets status och rimligtvis borde, eftersom de har den ställningen i samhället, kunna dessa

Onsdagen den
19 november 1975

*Lag om tillfällig
handel*

saker väldigt bra. De har avstyrkt propositionen just i den delen, de har velat ha det system jag har förordat.

Vi har ju marknaderna kvar, och jag tycker personligen mycket om marknader. De är trevliga inslag i folklivet. Herr Börjesson i Glömminge berörde det tilltagande antalet marknader och det växande intresset för dem. Men vad har man för större garantier om kvaliteten på de varor man köper där? De finns självklart inte. Jag tror fullt och fast att de flesta som står på marknaden säljer hyggliga varor. Men att se så negativt på den tillfälliga handeln, tycker jag inte är berättigat.

Herr Blomkvist försöker med sin statistik belysa att tillfällighandeln i huvudsak har söndagsöppet. Jag har inget material som motbevisar detta. Jag är ingen anhängare av söndagsöppethållande, men jag förstår att möjligheterna för dem att hålla öppet då gör att de tar tillfället i akt och håller öppet på de dagar de anser sig kunna få de flesta kunderna.

Med det sagda, herr talman, står jag fast vid mitt yrkande; bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Min syn på regleringen av den tillfälliga handeln avviker inte på något sätt från den uppfattning vi hade i näringsutskottet 1973. Jag är med på den reglering av den tillfälliga handeln som propositionen innehåller, bara med byte till det uttalande som finns i reservationen 2.

Jag är inte övertygad om att facket's lönepolitik behöver klaras av den här vägen. Jag tror att man på den fackliga sidan har möjligheter att på annat sätt komma fram till den lönesättning och den ställning som facket's folk vill ha, även inom den ambulerande handeln.

Konkurrensen för den lokala handeln blir ju under alla omständigheter mindre tack vare propositionen. Rätten att inomhus etablera tillfällig försäljning försvinner ju, och tillstånden från länsstyrelsen för de övriga gör att man får ett helt annat grepp om konkurrensen.

Också jag är glad över att det statliga stödet till lanthandeln i glesbygden kan få effekt. Men det går så förfärligt sakta, så sakta att det kommer att dröja länge innan vi får det idealtillstånd som vi egentligen skulle vilja ha. Jag vill påminna om att riksdagen har beslutat att rekommendera att man inte skall lägga ned fler bensinmackar. Men det bryr sig inte oljebolagen om, utan de fortsätter nedläggningen av mackar ute i landet, och kommunerna kan inte motstå deras tryck.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara peka på att den här frågan som herr Andersson i Örebro och jag nu har fört en viss diskussion om med säkerhet också har gett den dåvarande handelsministern anledning till mycket noggrann prövning. Det framgår av propositionen att han haft anledning att pröva alternativa system med tanke på de synpunkter som förts fram i remissvaren. Men efter denna prövning har han ändå funnit att den bästa

lösningen var det förslag till tillståndsgivning som nu har föreslagits i propositionen. Det är detta som utskottsmajoriteten också har ställt sig bakom.

Jag skall inte säga något mer om söndagsöppet och de insatser som herr Andersson i Örebro gjort på detta område. Jag har inte anfört någon statistik, jag har bara konstaterat att man i departementspromemorian pekade på att det här var dagar som den tillfälliga handeln utnyttjade ganska ofta.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 37
Avstår - 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 25

Onsdagen den
19 november 1975

*Låg om tillfällig
handel*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 3 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 147
Avstår - 11

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 21.30.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert